

Մարտ հունիսին օրիորդին դը-
լուսն բռնեց, և կարեկցութեան
անհարկ մը արձակեց անոր վրայ :
Օրիորդին դըլուսն մինչև Մարտի
ուր կը հասնէր . մանրիկ դէմքին
վրայ արտասուաց հեւքերն կե-
րեւէին դեռ : Օրիորդն, շնորհա-
կալ եւմ, ըսաւ պարզապէս . եր-
կուքն ալ քաղցին անխօսակ :
օրիորդն անգամ մը ընկերին դեղ-
նահար դէմքը դիտեց, և ինքնին
ըսաւ . « Երջամի հիւանդ ու տը-
խուր կերեսի . գրեթէ բոլորովին
յուսահատած է . գոնէ քանի մը
յարգանաց խօսք ուղղեմ » :

— Հիւանդ էք, տէր .
— Այո, հիւանդ եմ և անյոյս
վիճակի մէջ . ամէն օր մահուան
կը մերձենամ . հիմա կը հասկնամ
թէ ոչինչ է մարդս :

Օրիորդն այս պատասխանէն
զգածեալ Մարտի երեսն նայե-
ցաւ . սե աչքերէն դիտութեան
նշաններ կը ցայտէին :

— Ո՛հ, Աստուած . չըլլայ թէ
սխալիք տէր :

— Ո՛չ, վաղեմի բարեկամ
տղթոր Պ . . . ժամ մը յառաջ
յայտնեց ինձ ամէն բան . արդէն
ես ալ ի վաղուց հեռէ կը դգայի .
սակայն համոզուած եմ որ դեռ
քանի մը տարի պիտի ապրիմ
անուսն Մարտ է . իրաւագէտ խոր-
հրդական եմ :

Օրիորդն կարի յոյժ զգա-
նեցաւ Մարտի սոյն յայտարա-
րութենէն . չկրցաւ պատասխան
մը գտնել . բայց Մարտ խելամուտ
եղաւ օրիորդին զգացման . ար-
դէն լուսնին խօսեցէն աւելի
իմաստալից էր . պահ մ' ետքը ը-
սաւ մեղմիւ .

— Մօրս գերեզմանին այցելած
էի . չարաթ մը յառաջ մեռաւ
նա . առայժմ Լուզիլի քեռայրիս
տունը կը նստիմ . մայրս ալ վեց
տարիէ ի վեր անդ հաստատուած
էր . անուսն եղիւստեթ է :

— Ի՞նչ մը կը ճանչնամ քեռ-
այրդ . քրոջդ հետ տեսայ զանի
քանի մ' անգամ . քոյրդ շատ հա-
մակերել տիկին մ' է : Բայց ձեր
բնակարանն ո՞ր է :

— Իմ բնակարանն . չկայ :

— Ի՞նչպէս . եղբայրդ կամ
աղբականացը հետ չե՞ս բնակիր :

— Ո՛չ, ի չօլթէյն եմ . . . կոմ-
սունիին տան մէջ կը ծառայեմ
տարիէ մը ի վեր . ուրիշ քանի մը
տան մէջ ալ ծառայած եմ . ա-
ռաջին անգամ երբ ծառայութեան
մտայ, 18 տարեկան էի . այժմ 28
տարեկան եմ :

— Պ . Լուզիլիկ ամուսնէն զատ
քոյր չունի՞ս :

— Ո՛չ :

— Բայց քեռայրդ . . . ո՞վ
Աստուած . զձեզ իւր տան մէջ
չընդունիր, քանի որ մայրդ . . .

— Բան մը չըսաւ ինձ . գիտե՛ր
թէ վաղը պիտի մեկնիմ տառի :

Մարտ ու օրիորդն մեծ փոփո-
ցին ծայրն հասած էին . անձրեւ
տակաւ առ տակաւ կը կտրէր
խորհրդականը կտրեց առաւ :

— Անդամ մ' ալ չըլլինք մեծ
փոփոցն . շատ դժ լըլլային . կը
փախարկէր, ըսաւ :

— Անշուշտ . օդն ո՞րչափ դե-
ղեցիկ է . . . ժամանակ ալ ունիմ . . .

Երկուքն ալ հանգարտօրէն կը
քաղէին քովի քով . Մարտ խղճին
հետ պայքար մը կը մղէր որոշում
մը տարւո համար . չէր գիտեր թէ

ինչպէս սկսէր օրտին զգացումն
յայտնել աղջկան . զինքն ի դե-
րեզման տանող բուն վիճակն ան-
տեսելով՝ աղբու եղանակաւ մը
ըսաւ .

— Շատ ծանր է գիտնալ կե-
նացս ի վախճան մերձեցումն . չեմ
կրնար ըսել թէ մահուանէ կը վախ-
նամ . միշտ պատրաստ եմ մահ-
ուան . բայց հարկադրեալ եմ
խոստովանիլ թէ տակաւին շատ
ժամանակ ապրելու կը փախարկիմ .
սակայն չպիտի կրնամ ապրիլ . սի-
րելիս, թոյլ կուտամ որ յայտա-
րարեմ թէ այս ժամն, յորում ձեր
հետ տեսակցեցայ, նուիրական է .

ես ալ չգիտեմ պատճառն . կըղ-
գամ թէ այս տեսակցութիւնն,
թէ և կարճ, իմ կենացս ուրախու-
թիւնն եղած է . պարտաւոր եմ
շնորհակալ ըլլալ ձեզ՝ որովհետեւ
սոյն տեսակցութեամբ մոռցունել
տուիք իմ վիճակս :

— Օրիորդն Մարտի երեսն նա-
յեցաւ . Մարտի աչքերն լցուած էին
արտասուօք . ձեռքը Մարտի եր-
կընցունելով ըսաւ .

— Որչափ զարմանալի . իմ սիր-
տըս ալ կը դգայ թէ դուք ճշմա-
րիտ բարեկամ մը պիտի ըլլաք ինձ .
ուսկիցէ այս . դեռ մեկըմէկ ճանչ-
ցած . չեմք . դուք վեհանախարար
վարուեցաք իմ հետ :

Օրիորդն չկրցաւ աւարտել
խօսքը . արտասուքն ուղիւստէն կը
հոսէին աչքերէն . Մարտ բնաւ չխօ-
սեցաւ . դարձեալ գերեզմանա-
տան ճանքան բռնեց և օրիորդն
տարաւ մօրը գերեզմանին ծայրն .
անդ ծռեցաւ, գետնէն երկու կա-
նաչ ճիւղ հանեց, մին ինքն ա-
ռաւ, միւսն աղջկան տուաւ, և

« Այս ժամուսն ի յիշատակ՝ պա-
հեցէք զայս » ըսաւ և հարցուց .

— Մայրդ շատ կը սիրէ՞ր :

Աղջկան աչաց մէջ ուրախու-
թեան կայծ մը վառեցաւ . դէմ-
քին տխրութիւնը փառատեցաւ .

— Մայրս աշխարհի մէջ ամէն
բանէ աւելի կը սիրէի . ո՞չ ոք պի-
տի կրնայ սիրել զիս այնքան, որ-
քան կը սիրէր նա զիս . ձանձրա-
ցած էր նա կեանքէն, այժմ հան-
գիստ կուռնու :

Թէ և օրիորդն իւր տաղնապա-
լից սիրտն աշխարհ պարզ խօսքե-
րով կը պարզէր, սակայն այնչափ
աղբեց Մարտի որ մօռացաւ իւր
տաղնապալն, և սկսաւ աղջկին մը-
խիթարելու հնար որոնել :

— Գրոջդ չե՞ս յայտնել վիճա-
կըդ . այսպիսի յայտնութիւնը կը
նպաստեն տաղնապալն թեթեւա-
լուն, ըսաւ :

Օրիորդն մեղմիւ հառաչեց .

— Ո՛չ, նա ինձ չնմանիր և իմ
վիճակէս չհասկնար . Սննա բարե-
սիրտ է և առ իս բարետաղանկ .

բայց արտամաղիթ բաներէ չախոր-
ժիր . միշտ կենաց հաճոյ կողմը կը
գիտէ :

— Իսկ քեռայրդ . . .

— Նա բնաւ չտեղեկացաւ մօ-
րս վիճակին . դաժանաբարոյ անձ
մ' է նա :

— Ձեզիք կրնար մօրդ հետ ապ-
րել :

— Օրիորդն շառաղանդեցաւ, և
Մարտի աչքերն մէջ նայելով ը-
սաւ .

— Առ այդ չէր ներեր մեր
նիւթական վիճակն . ապա թէ ոչ՝
ես և մայրս աշխարհի երջանկա-
ղոյն մարդիկն կըլլայինք :

— Բայց քեռայրդ շատ հա-
րուստ է . ձեզ օգնութիւն . . .

— Այո, կրնար օգնել . սա-
կայն . . .

— Ի չօլթէյն կոմսունիոյն
քով դժ էք :

— Շատ դժբաղդ չեմ, բայց
պարտաւոր եմ համբերել ամէն
բանի . հարկ է դրել խոնարհե-
լանել ամէն բանի . և այս՝ շատ
դժուարին է իմ համար :

Յայնժամ փոփոցին ծայրն հա-
սած էին . անձրեւ կտրած, և ա-
րեւն ճառագայթած էր :

— Երբեմն երբեմն թղթալի-
ցիլ կը հաւանիք . ես միակ
մարդ մ' եմ . միտքս մեռած էն .
եղբայր չունիմ . շատ զարմանալի
կերպիւ ծանօթացանք քեզ հետ .

ինձ բնական կերեի մեր մէկմէկու
հետ կապուելը . շատ կուրախա-
նամ, եթէ մերթ ծանօթութիւն
տուում ձեռնէ :

— Մեծաւ գոհութեամբ, տէր
իմ :

Մարտ դուռն քմիծաղով մը
յարեց .

— Ես ի մօտայ օտար երկիր մը
պիտի երթամ, այն տեղին օդն
թերեւ ժամանակ մը կերկրէ
կեանքս . (ապա յանկարծ խօսքը
փոխելով) կը սիրե՞ս նուագն :

— Այո, և շատ . թէ կը նը-
ուագածեմ և թէ կերպեմ . սա-
կայն յատկապէս դատ չառի . ըն-
դունակութեան շնորհիւ սովորե-
ցայ քիչ մը բան .

— Ուրեմն երկուքիս ալ հա-
կամտութիւնն համանման է . ես
ալ նուագածութիւնն քան զա-
մենայն ինչ կը նախադասեմ :

Այլ ևս քաղաքին մօտեցած
էին . կանկ առին . Մարտ ըսաւ .

— Եթէ կը ներէք, բաժնուինք
միւս օրը անպատճառ կերթեմս .

— Անպատճառ .

— Կրնամ հարցունել հա-
ցեդ .

— Ես կը գրեմ ձեզ :

— Շնորհակալ եմ, եթէ Աստ-
ուած կամի, թերեւ դարձեալ
կը տեսակցինք :

Մարտի ձայնը կը դուրս . խօս-
քը կտրեց, և անձայն երկնցուց
ձեռքը . օրիորդն ալ ձեռքը Մար-
տի ափին մէջ դրաւ և պահիկ մը
մնացին այնպէս . աղջկան դէմքն
շատ դեղնած էր . աչքերը Մար-
տի վրայ տնկեց, իբրեւ թէ կուզէր
անոր դէմքն յաւիտեան պահել
մաքին մէջ, Վերջապէս բաժնուե-
ցան :

Եղիւստեթ միայնակ էր սենե-
կին մէջ . զգեցին մէջ ամէն ոք կը
զուարճանար . կոմսն մեծ խնձոր
մը կուտար եղիւստեթի ծայր սենե-
կակն բերած էին . օրիորդն սե-
ղանին դըլուսն նստած՝ հեռարը-
նակ բարեկամին նամակները կը
կարդար . իբրեւ ծանրադին գան-
ձեր կը սկսէր ըստնել . մաքին
աշխարհ, սրտին հաստատութիւն
ու համարձակութիւն կուտային
այդ նամակներն, Մարտ օրիոր-
դին հոգեկան բարեկամն եղած
էր . եղիւստեթ՝ աթոռին ե-
տեւ կըլնած՝ խորհրդաւոր դիւ-
քով մը գեղեցիկ գարնան սկզբը-
նաւորութիւնը գիտելու զբաղե-
ցաւ . նոյն օրը գարնեալ Ապրիլի
15ն էր, կը յիշէր՝ երկու տարի
յառաջ բարեկամին հանդիպած օ-
րը . այս պահուն՝ դուռն բացուե-
ցաւ . կոմսունիին սպասուհին ներս

մտաւ և եղիւստեթի մատոյց նա-
մակ մը . օրիորդն ցոտեց տեղէն,
նամակը բանալու տունն ձեռնեց
կը դադարէր . պահարանը բացաւ
և կարդաց :

« Մերան . Վիլլամայ . Ապրիլ 1891 .
« Երբեմն խօսքս, եղիւստեթ . ձեռք
երկու տարի անցաւ մեր առաջին ու
վերջին տեսակցութենէն ի վեր . ո՞չ
ես կամ ես՝ երբ այն նամակս ձեզ
հասնի . հիւանդ եմ մահամերձ . ամէն
օր վերջին շունչիս կը սպասեմ . զիս
զարմանալ վեհանախարար ինձ խոս-
տացաւ նամակս ձեզ հասցունել մահ-
ուանէս ետքը . ես այլ ևս կարգա-
գրեցի ըստդ դորձերս, միայն առ ձեզ
վերջին բարեւս մնաց . մեր թղթալի-
ցութիւնն իմ վերջին երջանկութիւնն
է, յերկնուտ շնորհեալ . ինչպէս մեր
թղթակցութեան շնորհիւ հասցեայ մը-
խիթարութեան եւ սրտի անդադու-
թեան ինչ ըլլաւ, նոյնպէս նոյն թղթ-
ակցութեան շնորհիւ դժ կը մեռնիմ .
եղիւստեթ . երկնք զձեզ երջանիկ
ընէ՝ առ իս անկողնութեանդ փոխա-
րէն . դիտեմ թէ չպիտի մոռնար զիս
եւ սուգ պիտի պահէք իմ համար .
չստ փոքր ըլլալուս պատճառաւ
այս նամակն, բարեւս անգամ ընդ-
հատելով գրեցի . ձեռնէ բան մը պիտի
խնդրեմ . եթէ կուզէք վերջին անգամ
ուրախացնել զիս, թղթալիցեք որ
ձեր ապագայն ապահովեմ : Բոլոր ու-
նեցածս ձեզ կը թողուի . դորձածեցէք
ինչպէս կուզէք . կաղաչեմ, նախ եւ ա-
ռաջ՝ շարունակեցէք նուագածութեան
ուսումն, ըստ բաղձանաց ձեր եւ իմ .
փառաստան ձեզ պիտի հաղորդէ մը-
նացեալն . ես կերթամ ի յաւիտեա-
կանութիւն . . . Աստուած երջանիկ
ընէ զձեզ : »

Մարտ Տիւնար

ՀԱՄԱՐՈՑ ԳԱՍԱԳԻՐ

Առնելն
ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

7-10 տարեկան փոքրիկ տղայոց համար

Մանկավարժական դրութեամբ
և խօսակցական ոճով . - Պատկե-
րազարդ . - Ո՛չ միայն վարժարան-
ներու, այլ և տուններու մէջ կըր-
նայ մեծապէս օգտակար ըլլալ
այս դասագիրքը, զոր խնամիլ
նշանակաւոր է հրատարակել տը-
նած է Սթ. Տ. Յունիկ վարդա-
պետ Պ. Էսմէրեան . - Գինն է 3 1/2
դրուշ :

ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

Կարդացէ՛ք, ամենուն ծանուցէ՛ք .

Միակ Մարդարեան դրատունն է,
որ յանձն տուած է հայերէն բոլոր դա-
սագրքերն Պօլսոյ գնով վաճառել տը-
խորհիս ամէն կողմն, առանց թղթա-
տարի ծախք պահանջելու :

Առնէ՛ք եւ լինեցէ՛ք .

Մարդարեան դրատուն հրատա-
րակած խիստ դիւրութեամբ դասագրքե-
րուն վրայ աւելցած են՝ անմասն
ոճով պատրաստեալ, պատկերա-
զարդ, աշխարհագրաւ Մանկավարժա-
կան Քերականութեան Ա. Բ. մասերն :

Գինն Ա. մասի 50, Բ. մասի 100 փա-
րայ :

2. - Հայերէն Լեզու կամ վար-
ժութիւն Կրթարարի անուն զկրքն,
Անդրկոյսի Ռուբեն Գրիգորի Կրթութեան
հետեւորութեամբ : Գին 4 փրուշ :

3. - Տոմարաբան դասագիրք հա-
մար յատուկ Գեղեցիկ Զբօսարանի
Ա. և Բ. տարիներն, որ անհատներ
կը սովորէր : Գին 100 փարայ եւ 3
դրուշ :

4. - Մանկավարժական - Մանկոցի
Մարդարեաններն, որոյ սակաւութեւն
նէն Բ. տարագրութիւնն զգալի ընող
շատ մը ձեռագիր օրինակներ աւելցած
են : Գին 50 փարայ :

ՆՈՐ ԼՈՒՐ Մ՝ ԱԼ

Ձարեհ Էփէնտի Թրոսեան մաս-
նաւոր պայմանաւ մը մեզ յանձնարու-

րած է՝ իւր գաղղիքէն շատ մը պատ-
կերազարդ գրքեր, վէպեր, մանկա-
պարտիկ վերաբերեալ պատկերներ,
եւ այլն, եւ ոչին, որոնք կէս առ կէս
ընդլեալ ի վաճառ դրուած են : Ինչ-
պէս նաեւ Ե. Տէմիրճիպաշեանի՝ Հայ-
Պաղղիքէն Բառարանն, եւ Գալաթ-
ձեան Էփէնտի տաճիկէն բոլոր դա-
սագրքերն, որոց վրայ մեծ զեղք մը
նշանակուած է :

Թէ՛ Ձարեհ Էփէնտի եւ Թէ՛ Գե-
րատան վերաբերեալ նամակը՝ պէտք
է յղել ի Կ. Պօլսոյ, Մերձան փողոց
թիւ 37 :

Մարդարեան

ԱՇՏԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

Գրական Գրական Աշխատանք

Այստեղ ունի ծանուցանել արդոյ
հասարակութեան թէ իւր դրա-
տունն որ շատ տարիներ ի Մերձան
փողոց հաստատուած էր, այժմ փո-
խադրած է յաճախորդաց Կր-
թութեան համար, Կ. Պօլսոյ Զուր-
մաքըրթը-եօգուշու թիւ 29 խա-
նութիւն, Մեծ Նոր խանին տակը
և Սիւմալիլի խանին դրանը

ճիշդ դէմք, ուր ըստ առանցնոյն
կը շարունակէ գրականութեան
թիւեր, և միշտ պատրաստ է դո-
հացնել իւր բազմաթիւ յաճա-
խորդները՝ զոնց չափաւորու-
թեամբ և ծոխ տեսակներով :

PILULES HOLLOWAY

ԳԵՂԱՋԱՏԻ ՀՈՒՂՈՒԹԵԱՆ

Հեարդի, ստամոքսի և աղիքներու
ամէն տեսակ անկարգութեանց համար
խիստ ընտիր է սոյն դեղագործը, և
ամէն ջրային տկարութեան, ու ժաթա-
փութեան և տխրութեան համար . կը
ընէ և անհետ կընէ ամէն տեսակ
անհարգութեանց հետքերը : Սըր-
տի և երկամանց վրայ օգտակար ազ-
դեցութիւն մը ունի . արիւնը մաք-
րելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը
կանոնաւորէ և զորոգելով կենսական
գործարանները կը զօրացնէ, իւր դե-
ղական մեծ ազդեցութեամբ սրտա-
խաղաղութիւն, կծուութիւն, մաղձա-
յին հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ
ցուած կաշին, գլխի ցաւեր, կիմաք,
մարտնչութիւնը կապաւորէ, և մար-
մինը մաքրելով բոլոր այն աղտո-
ղութիւններէ որ շատ անգամ զանա-
զան հիւանդութեանց սկզբնապատ-
ճաւ կըլան, առողջ ու թեղ է բնա-
կան դիւրը կըլգեցնու :

ONCIENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒՂՈՒԹԵԱՆ

Մարդարեան հիւանդութիւն և վէրք
բուժելու մասին ունեցած պայմանա-
կան յատկութեանց չհաւատարմութե-
նաւ ուրիշ գեղ մը . հին կամ նոր
թուեալ վէրքեր, ուռեցք, քաղց-
կեղ (2իւրիպեքէ), սրունից և ստեանց
վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին և
կամ կուռնան . օգտակար է նաեւ
հարրուրի, հազի, սրտի բարբախման,
մանաւանդ յօշացաւ (եկ) ըսուած
հիւանդութեան . Իւր կազդուրիչ և
զօրաւոր ազդեցութեամբ խոյլ (սը-
րաւա) հիւանդութեան ապականիչ
գործութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ՝
կը դիմադրուի :

Այս դեղերուն գործածութեան
եղանակը նշանակուած է իւրաքան-
չիւր տիկ վրայ, որ կը գտնուի ա-
մէն դեղագործանոցներու քով, և մաս-
նաւորապէս Պաղճ-Պաղճ Թաշ-խանի
կողմերը Պ. Գալաթեանի դեղարա-
նը, թիւ 7, կը ծախուի :

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւեր-
ուի առ հեղինակն տքթօր Հոլուսե,
ի Լոնտոն Օքսֆորտ